

DELNICE.

gromni vienac briegova, koje pokrivaju šume zeleniće ili crnogorica, zaokružio je duboku ponikvu u dnu koje se proteglo planinsko mjesto Delnice na po sata daleko. — Kuće su delničke ponajveć jednospratne i od drva gradjene, nu ima i zidanica. Za svakom je skoro pleterom ogradjen vrt, a iza njih njive, po kojima Delničani sade krumpir, grah-pritkaš i zelje a siju od žita zob, ječam i ponešto pšenice. Osim poljodjelstvom, bave se Delničani drvarijom ili kreću pa baš i u daleki sviet, kao radnici.

Kreneš li Lujzijanom prama seocu Graberu, ideš hladom osobita drvoreda u kojem nisu porasla obična stabla, već je to ugledna jarebika (*Sorbus Aucuparia*), koju u jeseni krasi gusti i teški crveni grozdovi.

Od Grabera kreni nizdolicu, pa onda u jarak, koji seže jednim trakom prama Resnjaku, dočim se s drugim pružio prama podnožju ogromnoga Drgomlja.

Resnjak veoma je zanimiv u petrografskom pogledu, te prama njemu svatko, putovao pješice ili željeznicom, svraća svoje oko. Privlače ga briegovi i brežuljci sastavljeni od crvena kamena, koji se tu iztiče u onoj zeleni, kao nigdje u Gorskom kotaru. Slojevi su to werfenskog škrljevca, nazvani tako po trgovištu Werfenu, u Solnogradskoj. Svrstali su se u redove i teku u prvom redu skoro vodoravno, dočim su u drugom redu izprevijani, u trećem nakosi, u zadnjem uglasti.

Werfenski škrljevi ulaze u Gorski kotar od Ogulina preko Vrbovskoga na Komorske Moravice, Skrad, Delnice, Fužinu, Lokve, Mrzlu vodicu i Crni lug, odkuda kreću k izvoru rieke Kupe. Nisam ih opazio kod Plesača, ali ih ima kod Čabra, u cijeloj okolici Tršća, odkuda zalaze u Gerovo. Najljepše se razabire taj crveni škrljevac medju Vrbovskim i Moravicama, gdje željeznica sieče visoke stiene i gdje se jasno vidi, kako se pojedini slojevi izlučivahu.

Gorski bi kotar mnogo gubio od svoje osobite ljepote, da ga uz mrke šume crnogorice i uz bijelo dolomitno stienje, ne ukrasuju ovi crveni škrljevi.

Ima kod Delnica i crna vapnenca, ima ponešto i kamena uglevlja. Vapnenac je osobito jedar, lome ga u jednoj kamenarnici, a našli smo ga i oko Lokava, Crnoga luga, Razloga i Broda.

Kad si ostavio zanimivi i pitomi kraj oko Resnjaka i krenuo k podnožju Drgomlja: evo te kod strašna ponora, kojim počima delnička dumača. Kako je promjena nagla i iznenadna, srhovi ti prodju tielom, koža ti se naježi, srce ti se stegne: kad si zagledao ovu prirodnu satvorinu. Bilo meni tako, bilo profesoru Stošić u i svakomu, koji je došao sa cvjetnih i umiljatih delničkih livada do ove strahote.

Zaustavismo se kod jednog porušenog mlina, da gledamo ponor i dumaču te da se gledajući divimo, a diveći se, drhćemo. Dumaču pregradile su vapnene stiene, koje padaju osovno, dočim se s desne i s lieve strane protegnuše u nedogled. Nad njima se osoviše briegovi crnogorice, padajući strmo u kameno korito, kojim se s proljeća i u jeseni probija delnički potok. Htio sam ponor i sprieda vidjeti i akoprem me od tog vratolomnog puta prof. Stošić odvrćao, ipak sam, upirući se sad jednom, sad drugom rukom, ili i puzajući, došao do bližnjeg briega. Pazeći pri tome, da mi se ne omakne noga na suhu lišću, jer bi se inače u ponoru razbio poput staklene lutke, promatrao sam odavle i ponor i dumaču udivljenjem i odlučio, da joj izmjerim dubljinu.

Moji suputnici gg. B. i M spustiše se u dumaču, obašav pećine poznatim putem na daleko. Svezao sam oko konopca kamen, podupro se čvsto nogama i bacio ga preko pećine. Uz put zape konopac, morao sam leći potrbuške i potresati, dok ga odrieših i na dno spustih, gdje ga prijatelji prihvatiše. Za malo mi dovikne sudrug B., da potežem nu ja očutih, da je kamen znatno teži. Izvukav ga, zagledam cio svežanj bilja, koje me takodjer iznenadilo: to bijahu pravi orijaši.

Lišće od običnoga lopuha bijaše od 1 metar (!) široko, a po metra dugo; stablika od modroga naprstka (*Aconitum variegatum*) 1-5 m visoka. Medju biljem bijaše još *Campanula Trachelium*, *Buphtalmum salicifolium*, *Homogyne silvatica*, nježni netek (*Impatiens noli tangere*) i najznačajnija bilina za floru gorskoga kotara, zlato-žuti opuh (*Telekia speciosa*).

Kad se prijatelji povratije, zviudljivo se latismo posla, da izmjerimo označenu duljinu konopca, te nadjosmo, da je stiena, preko koje se potok u ponor ruši, 34 m visoka, što je iznenadilo ciele Delnice, jer visinu do onda nije nitko izmjerio.

Osim ovoga ponora i dumače imadu Delnice i drugih znamenitostih. U Lučicama ili u šumskom kraju Gerovska rebra ima i jedna spilja sa sigom, u koju bi se samo konopom unići dalo; u Medvedovoj jami ima vjekovita sniega i leda, a kad si sve to razgledao, tad kreni na Jezero, u florističkom pogledu najzanimiviji kraj delnički.

Jezero leži pod Sopačkim vrhom (971 m), Delnicama na jugu, Do njega se uzlazi šumama i livadama, dok se ne dodje u jarak u kojem te šuma više ne ostavlja.

Jezero je duboka kotlina ili bolje kraška ponikva medju vapnenim pećinama u šumi bukovoj, kojoj se sa sjeverne strane izbočio silan kameni kuk, a do njega drugi zaraslih obronaka. Upravo na ovome mjestu porasla je mnoga i liepa bilina, a natrusila sive pećine prekrasna zvončika, koju je pokojni botaničar Vukotinović ozvao *Campanula Hirciana*. Dno jezera zaraslo je opuhom, metvicama, habtovinom (*Sambucus Ebulus*) i najljepšom našom slavluljom, koju Latinac zove *Salvia glutinosa*, dočim ju Delničani poznaju kao »crnaš.«

Namuljeno dno svjedočilo mi, da bijaše jezero prije kratka vremena zaplavljeno. Puk i danas pripovieda, da je u jezero nekoć uticao jak potok, rušeći se preko pećina. Pa je u istinu pomenuti jarak, kojim smo u jezero unišili, presušeno korito toga potoka kojemu se tragovi vide oko Grabera.

Glasoviti putnik Baltazar Hacquet, koji je prošloga vieka na svom konjicu proputovao Hrvatsku, pa i Gorski kotar, sačuvao nam je ime toga potoka, koji se je zvao Jezernica. Ovo čitamo na karti, koju je pridao k prvoj knjizi svoga djela, na kojoj ima osim Kranjske i onaj dio naše domovine, što seže od Rieke do Karlovca i od Rieke do Senja.*)

Jezeru i Jezernice nestalo je dakle pod konac pomenutoga vieka, a valjda uslied toga, što šume izsjekoše, kao što »gine« svaki potok, gdje šume ne čuvaju, dok napokon ne presuši. Takove vode zove naš narod, kao što spomenusmo, u Gorskom kotaru »sušice,« koje samo s proljeća, kad snieg kopni, ili u ljetu nabujaju, ali tada takovom silom, da i veliko kamenje valjaju i štetu prouzrokuju.

Dok je Jezernica proticala valovitu delničku kotlinu, nije narod oskudievao na zdravoj, gorskoj i pitkoj vodi, nu danas se pije ponajviše kišnica. Kapnice su obzidane a vodi u njih sa krova drven žlieb i nebo se mora često smilovati Delničanima, jer bi inače s nestašice vode ljuto stradali Od Vodenjaka sagradiše i vodovod, nu kako je tlo vapnovito, voda jako prokapljuje i nije nam poznato, da li ga urediše u novije doba.

Jezero posjetio sam svaki put, kad dodjoh u Delnice, a u bečkom botaničkom časopisu na nj upozorio i strane botaničare. Nekom prilikom uputih se onamo sa sudrugom M. za ljetna topla dana i ona nam je hladovina osobito ugadjala po gotovo pak onda, kad se na Jezeru spustismo hladu trepelja, kako Delničani zovu »trepetljiku« ili »jasiku« (*Populus tremula*).

Sudrug opazi, da prisluškujem kako lišće od trepelja trepeće, pa će me za kratko upitati, znam li, zašto se ono giblje.

— Ti ćeš to dakako tumačiti na svoju, nu ja ti ipak velim, da vi botaničari ne znate ni to, niti znate, zašto pastirica repom miže ili trese.

— Čuj me! Kad su Židovi tražili Isusa, zakloni se pod jednu trepetljiku, nu kako je lišće zašuštilo, oni se okrenu, Isusa opaze i uhvate. Od toga dana trepelju za kazan lišće trepeće.

— Dobro, nu što je sa pastiricom?

— Ohola pastirica naletila na koljevku, u kojoj je Isus ležao, te ju prevalila. I ona za kazan od onda repom miže.

*) *Oryctographia Carniolica oder physikalische Beschreibung des Herzogthums Krains Istrien u. zu Theil der benachbarten Länder.* Leipzig I. G. I. Breitkopf, 1778, str. 1—162.

